

Internationella utblickar

Per-Gunnar Rosengren
Utredningsavdelningen

08-563 088 16
per-gunnar.rosengren@hsv.se

2006-05-02

Mer information hittar du på www.hsv.se

I Högskoleverkets instruktion från regeringen ingår att bevaka nationella och internationella förhållanden och tendenser som är viktiga för högskolans verksamhet. Den internationella bevakningen redovisas bl.a. i nyhetsbrev, rapporter och s.k. Internationella utblickar, varav denna är en. Innehållet i Internationella utblickar kan t.ex. vara analyser, beskrivningar av utländska förhållanden och referat av utländska rapporter. De publiceras endast på Högskoleverkets webbplats www.hsv.se

Det nya tyska antagningssystemet

Författare: Christina Thiex

Sammanfattning

Ett nytt antagningssystem har införts i Tyskland inför vinterterminen 2005. Syftet är att lärosätena ska kunna framhäva sin egen profil även genom antagningssystemet. Hittills har antagningen till spärrade utbildningar skötts centralt. Hälften av studenterna har blivit antagna på sina betyg, andra hälften efter väntetid. Lärosätena får nu möjlighet att skapa egna antagningsprocedurer för 60 procent av platserna i vissa ämnen och program.

Bakgrund

Ansvar för frågor om utbildning och kultur ligger i Tyskland inte centralt hos förbundsregeringen, utan hos de 16 delstaterna. Delstaternas ministrar har ett samordningsorgan kallat *Kulturministerkonferenz* (KMK). KMK:s syfte är att på förbunds nivå skapa en gemensam syn i frågor om utbildning, vetenskap och kultur. Dessutom är det KMK:s uppgift att samordna delstaternas intressen och skapa gemensamma regleringar och avtal för att underlätta arbetet inom den tyska utbildningssektorn.

Ett nytt antagningssystem har nu införts för vissa ämnen vid universitet och högskolor. Det är resultatet av en kompromiss mellan KMK och *Hochschulrektorenkonferenz* (HRK), en frivillig sammanslutning av 261 statliga och statligt godkända universitet och högskolor.¹ Beslutet om det nya systemet fattades sommaren 2004 av förbundsdagen, efter bifall från förbundsrådet. Bakgrunden till beslutet var rapporten "Rekommendationer om en reform av tillträdet till högskolan"² från *Wissenschaftsrat* (WR, det tyska vetenskapsrådet), som är rådgivare för högre utbildning till både förbundsregeringen och delstatsregeringarna.

¹ Vid dessa 261 universitet och högskolor finns 98 procent av alla studerande i Tyskland registrerade, http://www.hrk.de/de/hrk_auf_einen_blick/hrk_auf_einen_blick.php

² Wissenschaftsrat: Empfehlungen zur reform des Hochschulzugangs, 30 januar 2004.

Rapporten från WR konstaterade ett antal brister i samband med övergången till högre studier: alltför många studenter väljer sin utbildning utifrån andra kriterier än utbildningsmässiga sådana t.ex. utifrån närhet till hemorten; studievägledning förekommer i allt för liten omfattning och den vägledning som förekommer tar inte hänsyn till arbetsmarknaden i tillräckligt hög grad; studieinformationen behöver utvecklas och reglerna för antagning möjliggör inte heller i tillräckligt hög grad en matchning av studenternas begåvningsprofil med utbildningens krav.

Utifrån sina observationer rekommenderade WR att en antagningsreform skulle inrikta på att minska studieavbrotten, särskilt avbrott sent i studierna. Nästan en fjärdedel av studenterna i Tyskland avbryter sina studier och det sker ofta långt fram i utbildningen. Avbrotten görs ofta av individuella skäl, men WR menar att mer än hälften av dem beror på felaktiga förväntningar hos studenterna. Många studenter uppger också att frånvaro av karriärvägar och/eller möjlighet till praktik har bidragit till beslutet att avbryta studierna. Budskapet från WR var att så många som möjligt av de kvalificerade avgångseleverna från gymnasiet bör påbörja högre studier och högskolorna bör uppmuntras att profilera sig och konkurrera. Mer konkret föreslog man att studentbetygen – som idag utfärdas enligt olika system i de olika delstaterna – ska stärkas och tydliggöras så att jämförelser blir lättare att göra. Högskolorna bör bli mer aktiva i antagningen och arbeta med att matcha studenternas kvalifikationer med innehållet i utbildningarna. WR vill även att ett urval genomförs vid all antagning till spärrade utbildningar, s.k. Numerus Clausus. Där urval inte förekommer bör studenterna få tillgång till vägledning.

Syftet med reformen är att varje lärosäte aktivt ska kunna framhäva sin egen studieprofil och sina forskningsområden redan genom antagningssystemet. Den nya regleringen ska stödja ett konkurrensinriktat högskolesystem. Tanken är att högskolesystemet ska blir effektivare, genom att de studenter som passar högskolans profil ska antas i högre utsträckning, samt att antalet avhopp därmed ska sänkas. Studenterna ska vara väl informerade om de ämnen de söker, innan de söker och/eller börjar utbildningen. Urvalsproceduren ska alltså även ha en rådgivande och beslutsstödjande funktion för studenten.³

Det gamla systemet

Den del av antagningen som är gemensam för delstaterna sköts av *Zentralstelle für die Vergabe von Studienplätzen* (ZVS), som är en myndighet på förbunds nivå. Första gången ZVS svarade för antagningen var inför vinterterminen 1973. Man hade året innan slutit ett kontrakt med de tyska delstaterna om tillträdesregleringen. Dessförinnan hade tillträdet till högskolan varit ganska oreglerat. Ansvaret låg då hos respektive lärosäte, och det enda behörighetskravet var att de sökande hade avlagt den tyska studentexamen ”*Allgemeine Hochschulreife*”, i allmänhet kallad *abitur*. Genom kontraktet fick ZVS ansvaret för antagning i vissa ämnen. Vilka ämnen som berörts har varierat mellan åren. Avgörande har varit om efterfrågan på platser inom ett ämne varit högre än antalet tillgängliga plat-

³ HRK (Hochschulrektorenkonferenz): Im Brennpunkt: Das Hochschulzulassungsrecht, <http://www.hrk.de/de/brennpunkte/1946.php>

ser på majoriteten av lärosätena. I så fall har ZVS skött antagningen i detta ämne på förbunds nivå.

Den antagning som ZVS har hanterat har gällt spärrade utbildningar, främst ämnena biologi, medicin, farmaci, psykologi, veterinärmedicin och tandläkarutbildningarna. Antagningen har hanterats på 50/50-basis – hälften av studieplatserna har tillsatts efter det s.k. abiturbetyget⁴, medan den andra hälften har tillsatts efter väntetid. Syftet med att också använda väntetid har varit att även studenter med sämre betyg skulle få en chans att studera sina favoritämnen. Den modell som ZVS har använt har också använts av universiteten och i vissa delstater. Enskilda universitet har använt modellen när det gällt ämnen eller program som bara funnits på detta enda universitet, medan det ifråga om delstater avsett sådana ämnen där man valt att begränsa antalet antagna. Här utöver har det också funnits ämnen i vissa delstater, där man ställt upp särskilda antagningskrav⁵. I dessa fall har det enbart varit abiturbetyg från den egna delstaten som varit behörighetsgivande.

Det nya systemet

De ämnen som berörs av det nya antagningssystemet är de som ZVS tidigare hanterade, alltså biologi, medicin, farmaci, psykologi och veterinärmedicin samt tandläkarprogrammen. Systemet innebär att lärosätena får använda egna antagningsprocedurer för 60 procent av studieplatserna inom dessa ämnen och program.

Övergripande arbetsfördelning

Reformen innebär framförallt att högskolorna får mer ansvar när det gäller antagningen i de ämnen som ZVS hittills skött. Det nya systemet, som gäller från och med vinterterminen läsåret 2005/06, delas upp så att 20 procent av platserna fördelas av ZVS baserat på abiturbetyget, 20 procent fördelas efter väntetid och 60 procent fördelas av lärosätena själva. I det senare fallet sker det efter en särskild urvalsprocedur, som varje högskola själv beslutar om.

ZVS kommer fortfarande att ha ett stort ansvar, eftersom myndigheten dels ska ta emot alla ansökningar, dels samordna lärosätenas antagningsbeslut. Den sökande kan ange högst sex olika högskolor i sin ansökan. ZVS skickar ut ansökan till alla de lärosäten dit studenten sökt. När varje högskola har fattat beslut om sin rangordning av kandidaterna och beslutat om antagningen, ska materialet koordineras av ZVS. Det sker genom att de olika rangordningslistorna sammanställs. Därefter skickas besluten ut till de sökande.⁶ De studenter som blir antagna till flera lärosäten får sedan välja lärosäte.

⁴ Abiturbetyget är ett genomsnitt av 1) betygen i alla de ämnen som eleven studerade under de sista tre åren i det tyska gymnasiet (som omfattar årskursen 5-12/13), 2) betygen från tre skriftliga prov samt 3) betyget i en muntlig examen som tas i årskurs 13 eller – i enskilda delstater – årskurs 12

⁵ Den lägsta nivå på abiturbetyg en sökande måste ha för att bli antagen i ett ämne kallas för Numerus Clausus (NC). I vissa ämnen och delstater används särskilda Landes-NC.

⁶ Pressemitteilung der ZVS Nr. 2/2005 vom 3. Mai 2005: „ZVS startet neues Auswahlverfahren. Mehr

Urvalsproceduren på högskolorna

Enligt det tyska Utbildningsdepartementet, *Bundesministerium für Bildung und Forschung*, ska urvalsproceduren på högskolorna ta hänsyn till en eller flera av följande aspekter:

- Kvalifikationsnivå/slutbetyg från tyska gymnasiet (abitur) som det främsta urvalskriteriet.
- Kompletterande betyg i enskilda ämnen som betraktas som relevanta för studieämnet.
- Resultatet av ett ämnesspecifikt prov.
- Yrkesutbildning eller yrkeslivserfarenhet.
- Resultat av en intervju vars syfte är att visa den sökandes motivation och identifikation med det sökta ämnet och yrket som är kopplat till detta. Intervjun ska också bidra till att undvika felaktiga föreställningar och förväntningar som studenterna kan ha om ämnet.
- En kombination av ovanstående kriterier.

Inom ramen för delstaternas lagstiftning kan man också ta hänsyn till ytterligare kriterier, till exempel frivilliga aktiviteter vid sidan om skolarbetet. Abiturbetyget ska dock vara den avgörande faktorn i urvalsprocessen. Alla andra kriterier är frivilliga om det inte finns reglerat i de enskilda delstaterna⁷.

Högskolornas reaktion och framtiden

HRK var nöjd med resultatet av kompromissen, men hävdade samtidigt att det skulle vara omöjligt att gå över till det nya systemet i full utsträckning redan inför vinterterminen 2005, eftersom det var ont om tid för lärosätena att utveckla de egna urvalsproceduren. Det innebar att ZVS gavs i uppdrag att fortsätta att sköta den största delen av antagningen under en övergångsperiod. Högskolorna har dock åtagit sig att i framtiden utnyttja sina möjligheter mer.

Redan i det gamla systemet hade lärosätena rätt att fördela 24 procent av platserna efter egna kriterier, men denna möjlighet utnyttjades inte fullt ut. För ca 80 procent av platserna i berörda ämnen och/eller utbildningar lämnade man över ansvaret till ZVS, som gjorde antagningen efter 50/50-systemet. Det är framförallt begränsade administrativa resurser som har gjort det svårt för lärosätena att göra ett eget urval. Ett exempel på detta är *Ruhruniversität Bochum* där 29 000 studenter sökte 3 500 studieplatser i 28 ämnen. En ansvarig vid universitetets studentsekretariat säger att de helt enkelt inte hinner kalla alla sökande till intervjuer, genomföra alla dessa, rangordna de sökande och sedan

Auswahlrechte für die Universitäten/Neue Bewerbungstermine“, http://www.zvs.de/Presse/Pr2_05.htm

⁷ Bundesministerium für Bildung und Forschung: Die Reform der Hochschulzulassung durch das 7. HRGÄndG

(Hochschulrahmenänderungsgesetz. <http://www.bmbf.de/de/2570.php>)

skicka underlaget till ZVS – allt på 3 veckor. Därför bad *Ruhruniversität* att ZVS skulle sköta antagningen till 60 procent av platserna baserat på abiturbetyg. På det viset har totalt 80 procent av de sökande antagits på betyg, och 20 procent efter väntetid.⁸

Ulf Bade, chef för ZVS, säger i en intervju att myndigheten räknar med att i framtiden fungera som mäklare mellan de sökande och lärosätena. ZVS vill både vara rådgivare för studenterna och sköta den administrativa delen av antagningen – alltså sådant som registrering och förhandsgranskning av alla ansökningar. Vidare ska man svara för att en sökande som blir antagen till flera universitet bara ska få ett beslut, sorterat efter var han eller hon fått den högsta prioriteringen.⁹

Framtiden för ZVS är också ett viktigt tema för KMK. På organisationens konferens i Bonn i slutet av 2005 diskuterades huruvida ZVS kan komma att bli en ren ”servicebyrå” för högskolor och studenter. Under 2006 ska man dessutom fatta beslut om ZVS ska bli en privat institution eller fortsätta som offentlig myndighet.¹⁰

Tiden kommer att få utvisa om högskolorna verkligen tar en mer aktiv roll inom antagningen. En helt central fråga i det sammanhanget kommer att vara hur väl det nya systemet är anpassat till högskolornas resurser.

⁸ Deutschlandfunk – Campus und Karriere: Die ZVS im Wandel.
<http://www.dradio.de/dlf/sendungen/campus/438839/>

⁹ ibid

¹⁰ Deutschlandradio - Kultur Fazit: Neue Harmonie in der KMK
<http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/fazit/448838/>